

ISSN 2249-510X

A Peer Reviewed and Refereed Journal of

Kashmiri Literature and Language

Department of Kashmiri

University of Kashmir

گل ریز - اصل ترجمہ

محمد یوسف ٹینگ

تئھیص

مقبول شہن چھ اصل مثنوی پہندر لگ بھگ ساری واقعات ترجمہ کر ملتے۔ مگر ان چھ اولہ پڑھ آخ رس تاں منظوم ترجمہ کو رمت تے مثنوی پہنرا کے بھروتا وہ۔ ترجمہ کرن وز پھنہ امر اصل داستانی کا نہہ لوکٹھ کھوتے لوکٹھ لند تراؤ وہ۔ مگر کبھنہ تمثیلی واقعات تے اقوال و امثال چھن الگ تراؤ ملتے۔ یہم اقوال، امثال تے تمثیلی پھنہ داستانہ ستر کا نہہ سیو دواڑھ تھاویں تے نہ چھنے داستانس بر و نہہ پکنس مژ کا نہہ مدد دوان۔ مگر یہم چھ نخشپیں پڈ موزوں جائیں والی ملتے یہم ستر چھ قصک حسن بدھان۔

کلیدی الفاظ: مثنوی، واقعات، ترجمہ، بھر، داستان، اقوال و امثال

ظاہر چھ مقبول شہس چھ باسیو موت ز پر تھ گنہ سطر ترجمہ کرنے ستر لگہ کتھ ز پھر۔ اتھ سلس سلس مژ چھنے اکھ مثال عبدالاحد آزادن "کشمیری زبان اور شاعری" مژ درج کرہ۔ یوس زن تمه و ز نخشپیں

چھے اُزءِ۔ یہ عاشق سپد نے برونه عجب ملکنہ غرور جگتھ ووچان چھے، تمہِ وزجھِ خشی اکھ مزدار دلیل بیان کران۔ دلیل چھے پہ زاکھ جوانا اوں بد مغروف ر۔ یُس پتنس و ز بُس مژرا فتابس ستّر گاؤ بُر تھ کھوان اوں۔ یہ سہ گریو ان اوں، دروازن ہندکی نگ اسکی چکپے جخ کران۔ اکہ دوہہ پڑھ جوانیں بُنگن زامہ کر کپہ نادک باعث کیا چھ۔ تمودو پُس ز اسہ چھکھ ہائکل تراؤ وہہ تے لیتر ستّر جگرس پر کالکر متز وڈ کہن چھس لتے منجھ تے قدر اچھنہ۔ مگر پہ چھ منے پانس راہ۔ لوچارس مژراوس منے تے کلہ کھا پر مژرتکبر۔ سہ اوکس پانس پہاڑی شمشاد زانان تے دنیا پن بند۔ اکہ دوہ آواکھ تدارتے تکر وون منے پہ چھس چون غرور چھلہ کر نہ باتھ آمٹتے پہ سا توکھ پُتھرس پُتھ منے دیٹ پہ بو ز تھس پڈھشمہ سان جواب۔ تکر کل لیتر تے ہیڑن منے واتھرے کرے پہ لیتر بد آہ وزا ری ولیکن تس گوونہ کا نہہ عارتے پہ پیوس پھر۔ وڈ چھ میون حال ڈتے برونه گنہ۔

تھے کنیہ نوش لبہ پڑھ مونج تس ناز مستہ ہندس باغس مژر عجب ملکس ستّر نالہ موت کر تھ شو گل تھ چھے و چھان۔ سو چھے ناز مستہ نصیحت کران تے دپان چھس توہہ گوہ نامیاہ یہیہ آسٹنگ حیا۔ اتحہ موقس پڈھ چھے سواکھ لطیف مثال دوان۔ ونان چھس زنو شیر وان او سنہ تھے مجلسہ مژر، یتھ مژر تیکر زلہ پوش آسہ ہے، کا نہہ تھ کام کران یہیہ ستّر حیا چن چشم من ٹکر لگہ ہے۔ یہیہ اکہ دوہ پڑھ هس زامیک سبب کیا ہچھ تکر وہ نکھ در جواب

”شرم دارم در مجلسی کہ صورت چشمے ناظر بود من فعل بگنم“۔

یڑھے یڑھے سپہ پٹھ تھیلہ تے پیہ لوک پوچھ دلپہ چھے خشی سپڑ ز دلپہ مژر وا جہ ہند کر انگکو پاٹھو سجا و تھ تہ ہندس بیانس بد پڑھ بنا وان۔ مگر کا شر گلریز مژر چھے تمہِ عام طور نظر انداز کرنے آمڑ۔ اما پہ زامہ ستّر چھ اکھ فائید پہ سپد مُت ز گتھ چھے سیو دتے روں انداز مژر برونه پکان۔

امہ علاوہ تے چھ فارسی تے کا شر گل ریز مژر کیزہن لوکن لوکن تفصیل مژر تضاد تھے پہ چھ صاف فکر

تران ز مقبولون چھے شیر ژارِ کام ہیٹھ ہڑتے کرِن ڈا لتھ واقعات ز یاد فطری بناؤ رئی متر۔ مثلاً ییلہ گوڈ نتھے ناز
مست نوش لبہ عجب ملکہ عشق کحال باوان چھے فارسی گلریز مطابق چھنے تیش رارت کھسان، سو چھے اتحہ
موقس پڑھ میں لفظن مژہ تیش جواب دوان:

”چوں من ایں سخن بشنیدم تعجب من یکے بدہ شد و تحریمن
از یکے بہ ہزار شد گفتہم عجب حالے و طرفہ مقامے او مر اچہ
داند و چہ شناسد و چہرہ مرا از گجا دیدہ و نام از گجا بشنیدہ است؟
اوکیست و کہ خواہ دیو دمولدا از گجا سوت و منشا او از چہ جائے
چوں من ایں حکایت دل سوز و قصہ جاں دوز کہ
ضم من آں بیم مکافات مے آیدواز طے آں ریاح حوالات مے
زا آید اصفا کردم واستماع نمودم۔ با خود گفتہم کہ سبب دلاو
محبت من ملک و مال خود بر باد دادہ واز پے تو لائے مودت ما
روئے در اکناف لیتی نہادہ نارسیدن او از قاعدہ مرؤت
خارج بود نا دیدن او از قانون فتوت بعید باشد۔
شرایط محبت و مراسم مودت آن است کہ تشگان بادیہ
محبت را از شربت مشرب و باید داشت و مستعطاں کلبہ
مودت را از زلال منهل رضا سیراب باید گردابند،“

اتحہ مژہ چھنے نوش لبہ ڈیکس ڈرہ کھسپیچ کتھے۔ اکھتے چھو تیں یکدم اثر گڑھان تے سریبہ پھیران۔ اتحہ مقابلہ
چھو کا شر گلریز مژہ نوش لبہ پے بُوز تھے سخ خشم کھسان (سو چھے ظاہر تی کران تے یتھس موقس پڑھ چھو پے بُڈ
فتری عمل) تے سو چھیہ پنہ پاک بازی ہندڑ لاف میں لفظن مژہ دوان

ٿرٽے تے مئے دوستی وو ڏلاؤ ٿرپايان
 ٿرٽ کو ڀئش چھڪ کر ان ناخن مئے بدنام
 چھھنے ٻو گمٽ مئے يادون لنجز انہے واو
 موڻھر ٿشم شپشہ لو ڀتھا آپس سنگ
 روا چھایي اپنڌتھمت مئے آڻ ٿشم
 امهِ رنگ ڦيله ناز مسٽه نا گامي گنيه، سو چھے نوش لبه پيءَ ٿوله رام کران۔ سو چھے ٿس ونان زِ آمر کياه کياه
 ميانه خاطر۔ امهِ سٽر چھ نوش لبه ته اقرار ڪ وار ڀوان -
 مفصل ٿئي سند مئے تمهٽ حال وو نم

سهُ غارت ٻوزي تھے پيٽه حال او ٿنم
 مئے پٽھ تئي ٻوت غارت کو رسه و چھوزهن
 لو لے منز باغ لو لکو پا ڻھر ڦ چھوزهن

مقبولن ڀيمه آهي په واقعه و نمٽ چھ، سه چھ زنا شه ٻندس فطرس نكھ۔ ڀوسه گو ڏ گو ڏ عشق اقرار پنه جگري
 ويسه نشه ته چھ ناز و انداز ٻاونه پتے کران۔

بٽيس جاي چھ فارسي مثنوي مثر عفريت ٻند ناز مسٽه تلنگ سريه باو شه آمٽ ز ڀيله سو و سن زون زن
 سٽر گندان اُس، عفر ٿيس پيٽه نظرت سه گو ٿس عاشق ته اوے ڪنڊ ان ٿلچه۔ مثنوي هنر متعلقه چھل چھنے پيٽه

”وقتي با دختر ۾ چند ٻم جنس و هم عهد
 و یک منزل و یک مهد در باغ نشاط ميگرديم
 و انجمن مئے پيٽه دم۔ عفر ڀيت که اين قصر
 مقام او سٽ و اين خانه بناء

اوبدان طرف میگذشت۔ نظر او بر من افتاد لش
که خسته نا وک بلا باد۔ شیفتہ روے من شد۔
و جانش کم جوں کلبہ عنابا دبستہ موے من گشت
از ہوا فرو جنید و مرابر گرفت۔“

مگر مقبول شاہ خبر کیا ز پچھنے عفریت پسند ناز مستہ عاشق گرہنگ ذکرے کر ان تے سیلہ سہ توں تلخھ انان چھ
تین چھ چھ گنہ وجہ بغیرے یو ہے کیتھ تام ہئے باسان
گندان آس س کپڑن عست روے باری اوں تلکٹ ساز و سوزے
وبسن اندر پہ آس س زٹھتے سردارا گندان آسے، اوں کو رمٹ گرم بازار
مول اوسم مئے گو نڈمٹ زیور و رخت
بنا گاہ پاؤ گو و عفریت بد بخت
و سیخ آو از ہو اے آسمانی پیخ نس از زمین ان نس د پھانی
بیک دم و اتنا نس یتھ مکانس خبر پچھنے میا نے حاجی محلمہ خانس
برونہ گن چھ ناز مستہ دیو سند ہن ارادن گن ثینہ و نی دڑھ۔ مگر کوئی چھنے گیز نیران
ز بر دتی نشہ ر پھنس خداں منت ٹھونم جدن پیٹھ تکر خداں

ضایا نخشی سیز گلریز متعلق چھے گشپر مژ عالم غلط فہمی زی چھے مقبول شاہ نہ ترجمہ کھوتے کم تر۔ اتھ چھنے کا نہہ
شک ز مقبولن چھ کپڑن شاين پنہ طبیعتگ کمال ہو و موت تے درجن ز درجن شعر چھ تھکر یمن ہند نہ پھنپھیس
نشہ جوابے چھ۔ مگر نخشی سیز ان ادبی خوبیں نشہ اچھ و ٹنچھنے انصاف۔ تیکر مصنفن مقبول س یو ات جان
شہ کارمیسر کو تمس غلط نگس مژ پیش کر رہے عستہ ہر نہ سائیں ادبی روایوں کی نہہ۔ حقیقت چھے یہ ز نخشی سُند
انداز بیان چھ اکثر جایں پڑ دل نشین۔ سیلہ سہ نظمس مژ قصہ برونہ ہے پکناوان چھ، تمہہ وز چھ تکر سیز
شاہ عرانہ صلائحتن ہند پے لگان۔ سہ چھ سیو دسا د، شیراں تے صاف تے پیئے مدد رتے روان زبائی مژ پڑ

لطیف انداز مژگور افسانی کران۔ تفصیلی مقابلگ رتچھر اک طرف ترا و تھر گاہ اس د پڑھ پڑھی تے سام
ہمبو، یمہ خوبی چھنے پانے نظر گوھان۔ عجب ملکے زبان ارغون سازن نوم شعرنی توکھ۔ یمن ہنز روائی تے
شلقتگی چھنے دس فرحت و اتناوان

نشیم یار مے آیدا زیں سو	مراس مرست خواہد کردا ایں بو
چہ بودست این کہ ہوشم بر دیک پے	چ جام است ایں کہ مستم کر دبے مے
مگر مشکیں مویش نافہ بکشاد !	و گرنہ ایں چنیں بو اجھا داد ؟
مگر ہر سو سمن زار است امروز	کہ عالم را چھتیں پیتم چو نوروز
مگر بُر دندزاد نیا ہمہ غم	کہ عالم ذوق دیگر داردا ایں دم
مگر روئے زمین شد آسمانی	کہ از بے داد نیست ایں جانشانی
مگر با ِ صبا فراشِ باغ است	کہ مارابوئے جاناں در دماغ است
دلم ایں بوئے دلکش مے شناسد	خوش آمد، خوش قوی خوش مے شناسد
چن رنگِ روی خ دلدار دارد	جهاں امروز بُو سے یار دار د
گُنجائی اے گلِ گلزار یاری	بیا آخ رکھ جائی، در چھ کاری
ٹُرا وقت است بامن عہد بستن	نه ایں ساعت لپس پر ده نشستن
یہمہ وز باغس مژنوش لب عجب ملکس گوڑ گوڑ نکار کران چھنے۔ تمہہ وز چھ نخشتنی سُند قلم یہمہ آیہ گویا	یہمہ وز باغس مژنوش لب عجب ملکس گوڑ گوڑ نکار کران چھنے۔ تمہہ وز چھ نخشتنی سُند قلم یہمہ آیہ گویا
سپدا ن تے امہ کیم کیمہ ن شعرن ہند چھ مقوی شاہن بالکل لفظی ترجمہ کو رمٹت تے یم شعر چھ ”مگریز“،	سپدا ن تے امہ کیم کیمہ ن شعرن ہند چھ مقوی شاہن بالکل لفظی ترجمہ کو رمٹت تے یم شعر چھ ”مگریز“،
ہند ہن ساروے کھوتے مقوی شعرن مژگور ن یوان	ہند ہن ساروے کھوتے مقوی شعرن مژگور ن یوان
ٹُراسو دائے من در سرچھ افتاد	ازیں سودائے بے حاصل مبریا د
کہ دیدا زغیر جنس خودوفایی	چہ راحت کاہ را از گھر بائی

زِ مَقْنَا طِيس سَنْگِي خُود چِه خِيرِ د	گِر فِتم آهِن از دِندَه بِر يِزِد
تُو در ملِكِ وصالِم کے شوی مِپِر	مِپِز سُودا ئے وصلِم راهِ خُود گِير
زِ شَارِخِ وصلِ من بر گے نه چِنِي	اَگر عمرے با اَميِد نِشينِي
عَلَّكِيرِ دَآ تِشِ اندر هِيزِ مِتر	مِگوبِمن حدِيِث خُولِيش بَگُدا ز
نَكُوبِد هِيج عاقِل آهِسَنِ سِرد	چِه انگِيزِي توازِکوئے بلاَگِرد
نَه وقتِ کس ازو بر گے فَنِدا است	درختِ عصَمِتِم خَلِ بلندِراست
زِ شَهِدِ وصلِ من شِيرِ آن گُندِ كام	محالِ است اِيں کَس از دوِرِ ايام
نَدِيدِه قَفلِ من هِر گز كَليدي	منم فارغِ زِهِر گفت وشنيدِي

پرچھ پیغام نخشبین چھنے پیغام منشوی تمہے وزیر پچھہ بیلہ زن زاریانی تمدن دنیاوی جاہت مادی پا پر جائی ہند
مسے چھوڑنے اوس آمٹتے اتحاد اوس فراغتک تے فارغ الیالی ہند خمار پشان۔ تھس ترقی یافتہ تے بالغ
تمنس مژخشمی سائز فنی لحاظ مکمل تے مرصع منشوی پادگڑھنزاں قدرتی کتھا۔ اتحاد سارے منشوی مژر چھوڑنے پسند
زمانگ تھے دارذوقِ جمال تے پونتے علمی شعور و زیوانا پان۔ مثلاً یہی وزیر ملک ناز مستہ پن حال باڈن
ہوان چھوڑ، سہ پچھا ابتدائیمہ طرز کن کران:-

حالانکہ مقبول شاہچھوپہ کتھ پنختہ سماجہ کہ شعوری سطحے حسائچے تیمہ عنوانہ وناں دوپس تم ملک ترکستانی کے چھس تمی ملک ملک زاد پہ اوس

اُکس جایہ چھ عجب ملکئیہ تھے ناوے، یوسپہ د ریاً وک سفر سائز سواراً سیتھ انداز منڈ ذکر کرانے

”کشتنی کہ باقوس قزح سر افرازی میکر دوپا ابروے ڈبران طنازی مینمود۔“

اُتھر تھے چھ ناِمِزح عجب ملکہ دلگ حال بیان گرتھ لکھاں:

”نه روز از رفتان آسودند و نه شب از رحلت مے غنومند چشم زاہدان صفت یماری گرفتہ دلہا چوں چشم
شاہدان رسِمِ نوئنخواری گزیدہ“

یہم زاؤ بجار چھنپے کاشرِ مشنوی مژننظرے گذاھان۔ یتھ کنڑ زن خیکی پسز مشنوی تک پسز پیچ دار عاش پسندتہ
باڑوت سماجہ چہ تریشہ ہو مراوان چھنے تھے کنڑ چھنے مقبوں لئے مشنوی تک پسند پنہ نسبتاً کم ترقی یافتہ، نادارتہ بے
مُل مایپ سماجہ کل من سیند ہن ساداں معیارن پیٹھ پور وسان۔ پہ کتھ چھنے مقبول پسز حقیقت پسندی ہزار دلیل
زاء کس کا سب ہوز مند پسند کر پاٹھک گوونہ سہ خشی پسند ہن پڑلوبن آرائی سامانن خام طمع تے تک نزور
تیوئے تیس تک پسند سماجہ کس مزاں ویہ ڈن اوں تھے یہمہ ستر نہ امرہ چین ان چھن غیر ضروری پڑ پیچہ ہن
— مگر یہن حدن مژر رؤز تھتہ دیت تک سانس صو فیانہ مزاں سہ ماری موند تھفہ، یہمہ ستر سائز جمالیاتی
معیار تھدی سپد کر۔

یہن دون مشنوہن ہند تقابلی مطاعمہ کران وزیچھنے پیچہ کیمہ دلچسپ کتھ قظر تل وو تلان۔ مقبولن چھ مشنوی
ہند ہن واقعاتن پسز ہانکل ژٹپے ورأے کیمیون کتھن پنہ جاپے رنگ کھور مُت تے کیمیون جاين چھ سہ خشی پس
پتھ گومت، عموماً چھ سہ جذبات نگاری مژنخشی لیں باز کر تاران۔ تہ کیا ز اتھ چھنے مشاپد چ وسعت یا
سفر چ ضرور تھ۔ جنہ پہ چھ آفاقتی نویت تھا وان تہ شاعرانہ کالس ستر رشتہ جوڑتھ۔ مثلاً بیلہ زن عجب
ملک تک تک پسند کنگی ڈریاوس مژروا تھ طوفانیں مژنگر فتار گذاھان چھ۔ تمہے وزیچھ مشنی سند انداز بیان بے
انتہاز وردار بسان تک چھ طوفانگ تفصیل پڑ طاقت ورتہ بلیغ اشار و ستر تحریر کو رمٹ۔ امیک وجہ ہیکیہ
پہ سستھ نیس آسہ ہے سمندری سفر ک پانس بر اہ راست تحریر۔ امیک اکھا قتباس چھ پہ۔

”عجب ملک دریں گفتگو جستجو د کہ صرصر تند خیز دراستہوا

درآمد۔ خیل ریاح بر دریاے تاخن کشیدہ۔ بادی

نجاست بادی۔ چگونہ بادی! تند خیز۔ گردانگیز۔

ہوا گر در گیتی نور د۔ رو ندہ بے جان ۔۔۔۔
 پیک تیز رو و سفیر سبک رو۔ شجر فزان نقیباں قضا ہوا
 را در حرکت آوردند۔۔۔۔ ہر بار موج آنچھاں گنبد میگر
 دکہ بہ گنبد گردوں میر سید تنغ برق از قراب سحاب بکشید،
 و آتشِ صاعقه از کورت اشیر بد مید۔ گردوں پیلاں
 عماری یدوا نید۔ ور عد دھل جنگی بخسیا نیند۔ ہوا سنگ
 ژاله در منجھیق ابر بہ نہاده ۔۔۔۔ اہل در یانیز
 اسباب محاربت بسا خند۔ نہنگ نمچھ بکشید۔۔۔۔
 ماہی جوشن پوشید۔ دراز خُنہ دان بیرون آمد۔
 و گوہ خود نماؤ دان گرفت۔۔۔۔ موج در میدان
 دوپدن گرفت“۔

مقبول شاہس ہیو مر پش انسان، یُس نے ظاہرا کہ لٹھتے نا و مژر بیو ٹھمت آسہ ہے، چھ اتحہ ساری سے
 نیا یُس بیجھ آپہ لکھت دوان۔

پیغمبر فکرن یمن تم اسک و ذخداد
 ز دریا موج دیعت آبن پھٹکھ ناو

مگر یؤت اگر تھ پچھے نخشی سپز مشنوی فارسی ادب مژر سہ مقام حاصل اگر تھ یُس مقبول نہ کتابہ کا شرس مژرا تھ
 آو۔ اتحہ مژر چھٹھ سبیس راہ کھالنے بد لئے فارسی ادب نچھے امیری پڑھ نظر کر دن ضروری۔ یتھ ادب مژر فردوی،
 سعدی، حافظ، خیام، رومی تھے جامی ہوئی صاحب کمال آسن و تھر مت، تھ مژر کیا اہ اسکی نخشی سپز با تھ۔ مگر
 مقبول نچھ سانس پھنس تھے چھتنس ادبس ”گل ریز“، ستر شوب اُلی مہ۔ اتحہ مژر اوس سامانہ اد پچھہ تھی دامانی

تہ دخل۔

مقبول صائبہ ”گل ریز“، ہندو یم مقام کا شریں سنتھ گھٹتھ چھ۔ تمن مژر چھ تو پسند پنہ کمالگ
ھصہ۔ مثلاً نوش لبہ ہند سرا پاچھ اصل کتابہ مژصرف یمن لفظن مژر بیان کرنے آئت۔

”امر وز در ملک دُنیا خطبة زیبایی و سکه رعنای بنام نوش لب است

اگر در شنس جہات کون اید وست

کے راخو بُواں گفت کان اوست

صورتیست کہ نقاش قدرت در نقش خانہ روزگار صورتے باز و عکشیدہ و نقشے است کہ نقشبند فضادر زگار

خانہ اووار نقشے خوب تراز دندیدہ۔

ہر کسے از عشقِ اود یوانہ ہڈ عالمے را کرد مجھون نوش لب

تاجہاں بود است وقتے کس ندید در اضافت دلبر چوں نوش لب“

مگر مقبولن چھ شُستھن (۶۷) بے مثال شعرن مژر پر تصویر بناو مژتہ امیک نظر پچھنے و نہ کا شرس
ادبس مژر پڑھ کر یوان۔

بانگ ذکرتہ چھ اصل کتابہ مژر مختصر مگر مقبولن چھ تھے تھے داریاہ گل کاری گرم مژتہ سانس پڑائنس
ادبس مژر (مہجور س تام) چھ پر منظر نگاری ہند نہایت مکمل نہ مونے۔ یمن جاں چھ مقبولن اصل مشنوی کھوتہ
داریاہ قدم بر و نہہ تراؤ مئتر۔ مگر میانہ خیالہ چھ تو سند ساروے کھوتہ زیادہ کمال جذبات نگاری مژر ننان۔
عجب ملک تہ نوش لب چھ باغس مژر راز و نیاز س مژر آپ رک۔ عجب ملک چھ کم کم انداز بیان
ورتاو چھ نوش لبہ مائل کر پچ کوشش کران۔ مگر تسد جواب چھ اکہ طرفہ اکس انہر ک شہ ہند جیاء حکر تہ مند
چھ ہند ترجمان مگر دو یمہ طرفہ چھ شوقہ کس کنگس تہ زیادے تیز راوان۔ یمن شعرن مژر پچھنے فارسی
لفظن ہنز زیادتی کھر ان۔ بلکہ چھ خالص کا شری لفظتہ فارسی لفظ کو سُم مالہ ہند پاٹھر نگارنگ مگر موزون

باسان۔

خیالِ وصلِ من دو پمپس عبث چھے
چھلاؤزم پر تھا اکس، ہم جنسِ زھارُن
زئے زھارُن چھے پُن، ہم جنس شایان
شلے چھم رُو چھمٹے چھس پا کدا من
زئے میونے وصلِ سپنی نے میسر
زِ مہرِ من ٿڻ تل یکبارگی دل
ملچ کتھے چھے پھس کھوڑان پامن
دُعِصمت مے چھم ناسفتہ ازاتام
غرض دُو آسہ ہی کر ہکھے مے بدنام
چھسے ما جانور نادیدہ تے خام
ٿُچھک ناحق کراں پانس صفائی
مے نشہ مطلب ٿئے نیری نو ملے زاہ

پُن ٿئے آدمی ہم جنس بس چھے
گرُن ہر گونہ شوبیس مائل تِس گن
مے مُتن بن آشنائی کر چھ امکان
مُلے بوزے نہ یؤ دِ لکھا کھ جامن
پیسی مانا رزا نہہ درہ بیزِ م تر
تُرُن ٿپتِ گرُن چھنے کارِ عاقل
مے چھے نواز انہہ گومت آلو دامن
مے نشہ تا حال تلمُت کانسہ چھنے کام
یمو چپز و پہ نواصلاً گوھے رام
بصدِ چلے ٿئے کر ہمچہ بستے دردام
گوھی نواز انہہ مے نشہ حاجت روائی
دے نو و تھے یے نواز انہہ تے ہمراہ

یمن شعرِ مژر چھ جنسی جذبک تپر پتھس لطیف رکس مژر، مگر مقبولن چھنے کتھ گنہ جاپه حِ کلڈِ مژر۔ یہ
نوڑک مرحلہ چھ فن کار سند خاطر پڈا اویل تے مقبول چھ اتھ پلی صراطس خوش پاٹھو تور مٹ۔ یہم شعر
چھ صحت مند جمالیاتی احساسِ تسلیم بخشان۔

۱۔ اتھ پہلوں پڑھ چھ آزادن ”کشمیری زبان اور شاعری“ ترجمس حس مژر تقاضلہ سان گشتگو
مگر فاشی چھنے بنان تے توے چھ یم کا شرہن گرُن مژر ہبرکان پر نہ یتھ۔ پیشین گر ک ساری بآڑلؤک
بڈک، نوشہ کو رسمتھ آسان چھے۔

مقبول صائب چھ سماجی قدرن ہند پہ احترام سارے جاہن نظرِ تل تھو و مٹ تے حسن کاری پرندہن

تقاضن کھے لا گنے ورائے چھٹگر بڈ جان تے زبرانداز منزیکن قدرن ہند دامن روچھمٹ مئے چھ
 باسان زِ مقبول نہ مقبولیت اکھ سبب چھیتھے زِ تگر چھپتین ہم وطن ہند جمالیاتی احساس تھند ہن سماجی
 قدرن عستہ ہم آہنگ کو رمٹتے پرن وول چھلولہ سیتاڑ کرنغمہ پتین سماجی ذمہ داری یں پڑھ حرف زنی
 ورائے ہبکان بُر تھ۔ اتھ سلسلہ منزچھے سو مثال پیش کرن لایق، پتین زن نوش لب عجب ملکس
 وصالہ خاطر نکاح بک شرط تھا وان چھے۔ مگر یتھ مثال جواب چھنپتے پتین تگر سماجی قدرن مجھ ہند ہن
 آفی احساساتن عستہ اُڑرن گرتھا علی ادگن نمؤنہ پیش کو رمٹ چھ۔ سہ گوتمہ وزیبیلہ زن نوش لبہ ہنزر
 موج کو رو و پرمد پندس و پھس عستہ وچھ ملے ناو تھ شوگھ تھ چھے وچھان تھ ناز مستہ یکن خالص کاشرن
 لفظن تے انداز منز ملامت کران چھ۔

شرم دارن ژتے پاؤ تھ یڑھنجالت پھٹکم شپشہ لجھ کنڑ آب گپنس گرتھ رسوائے عالم کو رو میانی گرے نیکی ژتے بدھو تھ مکافات ٹبٹھ وہنے شکرس، ما جھس زہر گوم میتر لآ گھٹ شہتر آسکھ مئے کرزون میتر لآ گھٹ شہتر آسکھ مئے کرزون مل مو مت شور تے نار بسر چھے! دیتھ سگ کنڈ گلکس سو پی گوڈ بُر تھ ژتے پھمبس تے تیز نارس ژتے کو رتھ میل مگر گل ریز ہند کلائیکس تے مقبول پنڈ فنکاری ہند ساروے کھوتے شاندار نمؤنے چھ عجب ملکہ نس فر قس	یو ہے چھار سم و آپن اصالت خجا لشٹو نگے ٹو کھد پتھم جپنیس عداوت یتھ کمیک او س ژتے سونے بدی ما زانہ گرے اسہ کرتے اثبات ز منخت واٹ گوں میہرس قہر گوم ژتے چھ نہ کانہ خطا، راہ پھٹم نے پانس م در دل حسن طون او سم سبھا چون کتیک او نمٹ جوانا خیرہ سر چھے یہ فتنے ظاہر ابر پا کو رتھ ژتے پھمبس تے تیز نارس ژتے کو رتھ میل
--	--

منزنوش لبہ ہندک درد و بد اکھی یہ حصہ چھ پئڑ کا پٹھو مقبول نہ آرٹگ سارے کھوتے تھو دنو کتے۔ اصل ”گل ریز“، مژر چھ پہ بناولیتے بے تاثیر بسان، تکیا زنجی سُد لذت پرست تے مادی طورنوش حال سماج ہیکیہ ہے نہ امہ قصک خالص پئڑ، و شنرت پر خلوص جذبات پاؤ گرتا۔ اکھ مژر چھ درد مقبوں کو انجھ سنتھ گٹھن وا جنڑ لے۔ یئمہ ونی یہ درد و بد اکھ کاغذ کبن بے جان صفن پٹھ نظرن تل یوان چھ، لفظ چھ نڈن ہوان تے ماحوس مژر چھ سوز و گداز کہ ستارے کر نغمہ وو تلان۔ تاثیر چھ دلہ چہ برہ دبرارے کران تے پشم من مژر چھ اثر پذیری ہند سری یہ بگھ دوان۔ یمن ارہا ٹھن شعرن مژر چھ مقبلون کا شر زنانہ ہند سہ سوڑے دو کھشڑ پر و مٹ یں تی زنمہ زنمہ پٹھ تلان وو ت۔ یمن شعرن مژر چھے تمہ لافائی جذبے پتھ گزارے یسٹہ زنبے بی چھ گٹھان۔ ہتھ دری پٹھو آسہ گومٹ پہ لو لہ و بد اکھ پٹھو مٹس۔ اکھ وقنس مژر چھ پہ لچھ بدیو انسانو پر رمٹ۔ تہندن دلن مژر عشقگ دود بیدار کرنس ستر ستر چھ امر تہندن لو لہ چھوکن ٹھفاتہ بخشمیت۔ یمن دلا سائی تہ کرمہ۔ تحد آرٹگ مقامے چھ یی زی یہ چھ زخمن کزا لٹشنس ستر ستر چھوکن انگ تہ اناں۔ غالben یہ یتھ شعرس مژر عشقس متعلق وہ نمٹ چھ، سہ چھ تھدیس عشقہ آرٹس متعلق تھے صحی۔

عشق سے طبیعت نے زیست کا مز اپایا   درد کی دوا پائی، درد لا دوا اپایا

اوے کن چھ یہ و نہ تھے ساڈ روارتہ حسین۔ ساسا پہ دل یہ بؤ ز تھتہ چھنے تسلی یوان۔ یئمہ یئمہ ونی یہ دل گدازے کنن مژر پو ان چھنے دل سچھ ٹھس گٹھان۔

امہ و بد اکھ کہ حسنگ تے مقبول ہند پتھ خلقتی جو ہر ک انداز کرنے خاطر چھ ضروری زاصل مثنوی مژر متعلقہ اقتباس ستر گٹھ اکھ مقابلہ کرنے میں۔ اکھ جا یہ چھ سر تل تے پاسہ سونک فرق صاف ننان تے بسان ز انسانی جذباتن پٹھ کوتاہ عبؤ راویں مقبولس، تو سندس اتح حس مژر چھ موادس ستر ستر زیاڑ ہند لبھ، تشنیہن همز آرائیش تے جذباتن ہند ساز تیو تاہ، ہم آہنگ گومٹ زسہ چھ بالکل اکس فرا قہ ستر گھبڑ بالہ ہند و بد اکھ بسان۔ اصل مثنوی مژر چھ اکھ مقامس پٹھ یئمہ انداز زنجی سُد قلم پکان۔

”چوں حکم خاق اصحاب و رزاق اشباح دیباچہ لیل

داچ بیضه زریں آفتاب بنهادواز مادرشب
 بچہ رومی روزبزاد من از خواب بیدار شدم.
 خود را در خانه خود دیدم نه از عجب ملک و آنجا خبرے دنها از آن انجمن بدآنجا اثرے.
 آبدآتّر دُما هبّت الدّنیا نیالیت بُودھا کان اُبجالا
 آتش اشتیاق در کانوں سینه من شعله زد و افتراقِ فراق در کوره بطانه من
 زبانه گرفت خود را دیدم همانے سعادت از سرخخت من پر یده و شهباز
 کرامت از ساعد وقت من رسیده بوم خذلان پربال گشاده و غراب آواز درداده عقل که سلطان ولایت
 عاقبت اندیشی است از مصاحبت من دامن افشا نده و صبر که شهوار کار فرماثبت آیتِ هذ افراق بینی
 و بینگ بر زبان رانده.

من ماده دریں درد که باری دانم کاں بردن و آدرن از بہر چہ بود
 با خود گفتم یارب آں عشرتِ دوش خواب بود یا براسی وصال و آن بجهت ذی صواب بوبای براستن
 نکال.

ذکرت به و سملام اقربه و عیشه کافی گفت اقطع و اثبا
 من شربت مسموم قرابت تجرع میکردم و بر فوت آں وصال دریغ
 مینوردم من لم تستطع الامر فاتت لجلسا وبصد هزا رتفرع وزاري وفق
 و بے قرار میگفتم.

خون من زار چار یختی	اے فلک ایں شور چاگیختی
آتش صد غصه رو انم زدی	ناوک اندوه بجانم زدی
چونکه نمود لیش رو دون چه بود	چیره مقصود نمودن چه بود

تشنه فرستادیم از چاه باز	بر سر چه بردیم از عز و ناز
سینه سنگ از غم من خو شود	رندہ ایں در دنہاں پوں شود
ایں چه بلا بود که نا گر سید	قام متم از بارِ جدای خمید
شربت مسموم چکونه خورم	بر چه لحظ عمر بپایان برم
محبیت هجران که تو انداش پید	شکل من از دست که آرد پر پد
جان منم بود که مانداست پیش	رفت پوں جاناں من آنون ز پیش

یہ سورے کوتاہ نقلی تھے بے زو چھ بسان۔ اتحہ مژر چھ صنعت گری ہند زاؤ وجارتہ سجاوٹھ۔ مگر جذب
تمہر چھس نہ، یوسہ چھس پارچہ کرتھ رؤس زوں چھ کران۔ یوسہ رؤس تپل تھ لوں اچھ مژ راوان
چھ۔ نوش لبہ ہنزیر یہ درد کر کبھی چھے تائیر چن پشم من ژالہ ژالہ او ش تراویح و ز عطا کران۔ سورے
و بد اکھیتین نقل کرنا گوشہ ہزیٹھ۔ مگر یم شعر و چھوکیاہ تیہہ چھ تھاوان۔

گیس بیدار مر رہم چشم شہلا	صح پھول بلبلو تل شور غونا
مقرر گو بچھے پندرہ بہارس	خبراءم چھس در بر نگارس
نہ راتک عاش الا بر جگردانغ	نہ ڈیٹھم یار نے گلزار نے باع
لپس و پیش یمنس تے پسارس	ہیم و نی دل نگارس لکعڑارس
ہیو یتم ژھانڈ ن خزانہ ماریٹھم	بجائے گل نے سپس خار مے ڈیٹھم
سو محل راتھ پھی ما آسہ ہے خواب	دپان اس دس با پشم پر آب
و دن آلو یتم دن تس مدنس	مژ راون نم تشور کو رنم بدنس
فرا قالله و ن تھا و تھر تزو لہم	ہوند رلأ گتھ غیند رپا و تھر تزو لہم
پتو پیہ ستخ گوشہ سہ راؤ و حس بو	متواز لتم متیو مژ راؤ و حس بو

ڈر پھلہ میاں کتھ گوش رٹھ جائے
 خرد اروکمیو باز ارٹھانڈ تھ
 ہرے لیس آرول گلاب بویو
 یتوہا صحپ کے خوش بویہ واوو
 زگر دراہ زِ دامن وُن زِ اول
 جفا اندیشہ گس ترا ویھ سه مظلوم
 ڈر کر تھم لیتیرست پر کالہ پانس
 شکستہ دل کر تھ طناز و مفرور
 ہتو واوڑ کیاہ زانکھے نے کیاہ گو
 یتیم پر زلتس بمب رنہ مایہ و جنس
 گس نج کامیہ دیونہ آمیہ نے لیں
 کبا پکو پاٹھی تھنس گرم تاوے
 ڈر تھ طاس پیم طوس اتھرے
 تھنس جانا نہ سے روستے لسا بو سہ ترا ویھ غار نے سنتین بسا بو
 فارسی تے کاشیر اقتباسک مقابلہ چھ ہاوان نخشی کوتاہ پتھ چھ مقبولن تروومت - پزر چھ یہ زامہ
 کتھ ہندبو واقعاتو کھوتے چھ مقبو لئن آرٹن، جذبات نگاری، احساس جمالن تے مدد رو حلقن کاشرن جود
 کو رومت - تھ چھ سائینی انتہائی اولین احسان مضراب لوگمت - تھ چھ گوڈنچ لٹھ جذبک و شنیر پیچ رلپنی

تے زبانی ہند شہجاء مسٹر یونھ پر خمار مس تیار کو رمت - یہ اُڑن چھے سائین جذب نتسکین دوان تے اسہ
جمالیاتی انبساط بخشان۔

”گل ریز“ پیٹھ چھ اکھ اعتراض کرنے یوان ز امیق زبان چھے ضرورت ہے کھوتے زیاد فارسی آمیز - یہ
اعتراض چھ واریا ہس حدس تام صحی - اُتمھ آس پاس چھے ولی اللہ مسٹر ”ہی مال پچھموہ - یونھ اسہ کھوتے
خالص کا شر زبان چھے - مگر مقبول ہنز نظر تھاون تے چھے ضروری تمہہ وز اوس فارسیں چلے
جاولو گمٹ - تھر آس اکھ فارسی کھ پہہ اُنہہ تے اتحہ ممز آس فارسی ما جو بچ تے استعارن ہنز زیادتی
ناگزیر - ولی اللہ ہس آس اکھ کا شر کھ تھے سو ہیکھ ہے واریا لفظ کا شر کا انتہ - مگریوں تکھ چھے اکھ کھ
مقبول شاہس بچاوان، سہ چھ فارسی لفظ بڑا رڑا رک ورتاوان تے عام طور چھنہ تھر گوں باسان - حالانکہ
محمود گانی، رسول پیر، عالم تے حقانی چھ اتحہ مقابل زیاد سخن زبان استعمال کران - دویم کھ چھے یہ نے
گل ریز ممز چھنہ سلپیں تھ صاف کا شر ہن شعرن ہند تعداد کم کیہنہ تے تھیم چھ تھک مزدار، ساد واریتے بے
پناہ زیمر تھی میر سندھ ”دستیخ نشرت“ چھ یاد پو ان - میلانہ خیالہ چھ گل ریز ہند اصل زدیعے تے کا شرا دیہ کلین
خالص کا شر ہن شعرن ہنز ہر گاہ کا نہہ ڈاؤ کر کرنے یہ، یہم شعر روزن تھہ ممز پچھو گنہ - کینہن و زملن ہند انہار
و چھو

<p>تھنہ پیو و ماجہ نشہ زن کا جہہ کے رو پر تمہہ پشمہ ڈیشہ گیہ تیکہ پر زل</p>	<p>ڈل تھے گئے بہ نہ ہا نگل رو دی جنگل کھسپہ ڈنڈو رک زن یا تاز اثار</p>
<p>تمن و چھو چھ بلن کا تیا چھ بیمار و دون زن تیتا وے ڈھرٹ دوان اوں</p>	<p>مشع صورت دزان گاہ ڈھبو ان اوں مے عشقن یا پر سندھ پھو رنار پورنم</p>
<p>دو ڈم ڈل، سؤ رو اپ وار کو رنم پھنے کر پا زس نشہ گل مو کلے ہنہ</p>	<p>پی کھ اسہ آس نے در گوش ڈاہم</p>

خُداغم کا سنس اُسن پھولہ ون
 سه پھوکھ براونس یں پھس لل ون
 پھسے بو تریشہ ہوت پڑھ ناگہ رادس
 دِتم اکھ شرب تھا وو نی وات دادس
 ٹھے پھے نا کیہنا خطا را پھم نے پانس
 مے پانے پران ملے وم زعفرانس

پھمبس تے تیز نارس ٹھے کو رتھ میں
 پران پادن پکے تھوم تڑلا دن
 دِتم سر آلوے آلوڑ نادن
 ٹھھٹھے مشعل گیس یاؤں ویتے گوم
 سوتے لیں ورد و دی شورس زبٹے پوام
 کرڈ ہیڈ بلبلن لاوہن گلن کراو
 ٹیکپڑل تس بو میر نہ مایہ و جنس پھر کیہ ونڈ رگر کیہ ونخ تا و جنس
 پُن ہرنس تے گلوس آے میونے
 پھر مایہ ست آئی ٹھے گرمے اپڑ پھے نے خُدالیں تھی پُشر مے
 چھنے لو گمٹ مے یاوں لجھڑا و او

کتابیات:

آزاد، عبدالحاد۔ کشمیری زبان اور شاعری، ۱۹۶۰، کلچرل اکٹھی سرینگر

ٹینگ، محمد یوسف۔ گلریز،

کامل، امین۔ کاشٹر لولہ مشتوی، ۱۹۷۶، کلچرل اکٹھی سرینگر